

Θέατρο & Εκπαίδευση δεσμοί αλληλεγγύης

Γκόβας, Ν., Κατσαρίδου, Μ., Μαυρέας, Δ. (επιμ.). (2012).
Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
ISBN 978-960-9529-01-3

Theatre & Education *bonds of solidarity*

Govas, N., Katsaridou, M., Mavreas, D. (eds.). (2012).
Athens: Hellenic Theatre/Drama & Education Network
ISBN 978-960-9529-01-3

Δεσμοί αλληλεγγύης Ντίνα Τσολάκη

Εναρκτήρια ομιλία εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής
στη Διεθνή Συνδιάσκεψη 2012

Το άρθρο αυτό είναι ελεύθερα προσβάσιμο μέσω της ιστοσελίδας: www.TheatroEdu.gr
Εκδότης: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
Για παραγγελίες σε έντυπη μορφή όλων των βιβλίων: info@theatroedu.gr

This article is freely accesible via the website www.TheatroEdu.gr.
Published by the **Hellenic Theatre/Drama & Education Network**.
To order hard copies write to info@theatroedu.gr

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ
Read the article below

Το άρθρο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί δωρεάν για έρευνα, διδασκαλία
και προσωπική μελέτη. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μετά από άδεια του εκδότη.

Δεσμοί αλληλεγγύης

Ντίνα Τσολάκη

Εναρκτήρια ομιλία εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής
στη Διεθνή Συνδιάσκεψη 2012

Δεσμοί αλληλεγγύης λέγεται ο τίτλος της φετινής Συνδιάσκεψης και είναι φυσικό σε μια εποχή κρίσης όπως η σημερινή, η λέξη αλληλεγγύη να ακούγεται, να διαβάζεται και να συζητιέται περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Γι' αυτό ακριβώς ο πολυδύναμος ορισμός της λέξης, αλλά και οι δεσμοί της με το Θέατρο και την Εκπαίδευση θα αποτελέσουν κεντρικά ερωτήματα αυτής της συνάντησης.

Τι είναι ακριβώς η αλληλεγγύη; Σύμφωνα με τη γνώμη πολλών ανθρωπολόγων, είναι το συναίσθημα ενότητας με τους άλλους που μας προσφέρει συγκίνηση, ευφορία και ταυτόχρονα μας κινητοποιεί για κοινή δράση. Πηγάζει από το βαθύτερο συναίσθημα του κοινοτισμού, την *communitas*, η οποία κάνει τον καθένα να νιώθει ενσωματωμένος μέσα σε ένα ορμητικό ρεύμα, τον γεμίζει με πληρότητα, σαν να είναι ενιαίος με τον κόσμο, τον διεγείρει να κάνει πράξεις που, εάν βρισκόταν σε νηφάλια κατάσταση, θα του ήταν αδιανόητο ότι μπορούσε ποτέ να τις κάνει.

Βρισκόμαστε σήμερα εδώ άνθρωποι διαφορετικής εθνικότητας, ηλικίας, επαγγελματικής και κοινωνικής προέλευσης, φύλου, δεξιοτήτων. Τι προσδοκούμε μέσα από αυτή μας τη συνάντηση; Υπάρχει κάποιο κοινό σημείο που θα μας βοηθούσε να συναντηθούμε πραγματικά, πέρα από την κοινή μας παρουσία στο συγκεκριμένο χώρο και στο δεδομένο χρόνο;

Αν σας ζητούσε κάποιος, έτσι όπως κάθεστε, να στραφείτε δίπλα σας και να νιώσετε αλληλεγγύη για το διπλανό σας, μετά το πρώτο ξάφνιασμα, είναι σίγουρο ότι θα απαιτούσατε κάποιο πλαίσιο και ένα ορισμένο περιεχόμενο. Οι λέξεις δε σημαίνουν τίποτα χωρίς αυτά. Ο διπλανός μου, που μου χαμογελά μέσα από την ασφάλεια και την ασάφεια του κοινού ενός αμφιθεάτρου, θα μπορούσε την επομένη να είναι ο άνθρωπος με τον οποίο θα συγκρουστώ για μια θέση πάρκινγκ, για μια θέση δουλειάς, για μια θέση στο ταμείο ανεργίας, για μια θέση ύπνου στο παγκάκι του πάρκου.

Αλήθεια, πώς να νιώσει κανείς αλληλεγγύη σήμερα, υπομένοντας τις συνθήκες μιας κρίσης που θυμίζει όλο και πιο πολύ πόλεμο; Ζώντας καθημερινά καταστάσεις όπου το **χάος, ο φόβος και ο βαθύς διχασμός στον τρόπο αντίληψης της πραγματικότητας προκαλούν αλυσιδωτές συγκρούσεις;** Οι περισσότεροι, χωρίς καν να το ομολογούμε, νιώθουμε όλο και πιο πολύ όμηροι στα χέρια ενός ακοίμητου γρύπα που μας φρουρεί. Το κυρίαρχο αυτό αίσθημα έχει την εξήγησή του: Η διασπορά της σύγχυσης και του φόβου από τους κρατούντες και η πετυχημένη διαχείρισή τους από τα ΜΜΕ μας κρατούν δέσμιους, διχασμένους κι ανήμπορους να αντιδράσουμε με λογική και ομοψυχία. Πράγματι, λειτουργεί τέλεια αυτό το καθεστώς του τρόμου που φύτεψαν και θεριεύει μέσα στα κεφάλια μας.

Γιατί όμως;

Ίσως γιατί το έδαφος είχε προλειανθεί εδώ και αρκετό καιρό. Όταν αγνοούμε την πνευματική μας καλλιέργεια, όταν αναγάγουμε το αναλώσιμο και το ευτελές ως το μείζον αγαθό, όταν αδιαφορούμε για τις ανθρωπίνες ανάγκες και δεν συμμετέχουμε σε κοινωνικές δράσεις, όταν κηδεύουμε καθημερινά λέξεις και έννοιες όπως δικαιοσύνη-αξιοκρατία-τιμή-αγάπη, όταν αρνούμαστε να ξεβουλευτούμε και να πάρουμε το ρίσκο του αγώνα της αλλαγής, τότε τα αίτια της παρακμής δεν προέρχονται μόνο από έναν μακρινό σατανικό εχθρό. Ο εχθρός δεν είναι μόνο εξωτερικός. Δεν φταίνει μόνο τα ξένα κράτη, δεν φταίνει μόνο οι τοκογλύφοι δανειστές, δεν φταίνει μόνο οι πολιτικοί (που φταίνει ούτως ή άλλως για το αντιδημοκρατικό μας σύστημα), δεν φταίνει όλοι οι άλλοι εκτός από εμάς! Χρειάζεται επιτέλους να αναλογιστούμε τις ευθύνες μας και να ξεκινήσουμε το δίαβα μας στο δρόμο του πολεμιστή.

Ποια είναι η πιο άμεση προτεραιότητα; Ασφαλώς η ανασύσταση του κοινωνικού ιστού και η ανάπτυξη της αλληλεγγύης, του συναίσθηματος δηλαδή εκείνου που αρχίζει από την αμοιβαία και χωρίς κανένα ενδοιασμό εμπιστοσύνη προς τους άλλους και φτάνει μέχρι τη μέθεξη της συλλογικής δράσης.

Και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της; Πρώτα απ' όλα η αναθεώρηση των κυρίαρχων αξιών, έπειτα η ακατάσχετη επιθυμία για αναγέννηση, η πειθαρχία για την πραγμάτωσή της, η ενσυναίσθηση της πορείας και τέλος η συλλογικότητα στην αλλαγή και τη δράση.

Και τώρα φτάνουμε στο δεύτερο κείμενο ερώτημα: ποια σχέση μπορεί να έχει με την καλλιέργεια και την επέκταση της αλληλεγγύης το θέατρο και οι παραστατικές τέχνες στην εκπαίδευση;

Στην Ελλάδα εν μέσω όχι απλής κρίσης, αλλά Κατοχής, το 1942 ιδρύθηκε το Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν. Ο ίδιος ο σκηνοθέτης αναφέρεται στην παράτολμη πρωτοβουλία: «...Η εποχή της κατοχής ήταν μια συναισθηματικά πλούσια εποχή. Έπαιρνες και έδινες πολλά. Μας ζώνανε κίνδυνοι, στερήσεις, βία και τρομοκρατία. Γι' αυτό σαν άνθρωποι αισθανόμασταν την ανάγκη πίστης, εμπιστοσύνης, συναδέλφωσης, έξαρσης και θυσίας».

Αλλά και στην Αργεντινή κατά την κορύφωση της κρίσης που προέκυψε από τη χρεωκοπία της χώρας συνέβη κάτι απρόσμενο: ενώ το 60% του πληθυσμού ζούσε κάτω από τα όρια της φτώχειας και οι μισοί από αυτούς σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας, η θεατρική σκηνή της χώρας φάνηκε να γνωρίζει άνθηση με 120 θέατρα να λειτουργούν στην πρωτεύουσα στα οποία ανέβαζαν παραστάσεις περισσότερες από 400 ομάδες και σχεδόν άλλες 150 παραστάσεις να ανεβαίνουν σε αυτοσχέδια θέατρα. Παράλληλα από το 2005 έως το 2008 αυξήθηκε θεαματικά κι ο αριθμός των μικρών γκαλερί.

Βλέπουμε ότι συχνά σε εποχές κρίσης ο κόσμος στρέφεται στην τέχνη σε μια προσπάθεια να αναζητήσει ένα αποκούμπι από τη λαίλαπα του καταναλωτισμού και των εμβόλιμων αξιών που είχε καθιερώσει η εποχή της επίπλαστης ευμάρειας. Η κρίση δημιουργεί σε όλους την ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη και μέσω αυτής προκύπτουν δράσεις συλλογικής δημιουργικότητας που καθιστούν την τέχνη ως μια πτυχή της καθημερινότητας μας και συγχρόνως ως κάτι αναγκαίο.

Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης σε μια πρόσφατη συνέντευξή του προσδιόρισε με πολύ εύστοχο τρόπο τη σχέση κρίσης-τέχνης. «Και επειδή βλέπω ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη έκφρασης, σήμερα, αυτή η έκφραση δεν θα έρθει ουρλιάζοντας... Έχουμε δρόμο μακρύ και δύσκολο. Κι αυτό είναι το καλό της υπόθεσης! Δεν πρέπει να μας απογοητεύει η απόσταση που έχουμε να διανύσουμε. Πρέπει να μας δίνει χαρά. Γιατί η οργή, από μόνη της, δεν δημιουργεί τίποτα. Η οργή χωρίς όνειρο θα σε ξανακάνει πρόβατο. Δεν αρκεί το να γκρεμίζεις. Θα ζήσουμε καλύτερα, όταν αποφασίσουμε τι θέλουμε να χτίσουμε στα ερείπια αυτού που θέλουμε να γκρεμίσουμε. Θεωρώ μεγάλο επαναστάτη, για παράδειγμα, τον Χατζιδάκι. Το γεγονός ότι έδωσε τόση ομορφιά στον κόσμο, έδωσε πρόσωπο και σχήμα σε εποχές άσχημες και μας βοήθησε να γίνουμε καλύτεροι, είναι η πιο επαναστατική πράξη που μπορεί να κάνει κανείς.»

Πράγματι, όλοι έχουμε ανάγκη να γίνουμε καλύτεροι, να συνομιλήσουμε επιτέλους αυθεντικά με τον εαυτό μας και τους άλλους. Πολύ περισσότερο οι νέοι άνθρωποι, τα παιδιά μας, οι μαθητές μας, οι άγνωστες χαριτωμένες νεανικές φάτσες που κοιτάζουν με όλο και πιο οργισμένο και θλιμμένο βλέμμα τον κόσμο γύρω τους. Αν το Θέατρο στην Εκπαίδευση σε παλιότερες εποχές έδινε όλα εκείνα τα εντελώς απαραίτητα εφόδια στο νέο άνθρωπο για τον αυτοπροσδιορισμό και τη μεταμόρφωσή του, σήμερα είναι περισσότερο αναγκαίο από ποτέ. Γιατί το στοιχείο του εντελώς απαραίτητου κοινωνικού μετασχηματισμού μπορεί να κερδηθεί μόνο από ανθρώπους που έχουν εκπαιδευτεί στη δημιουργικότητα, την ενσυναίσθηση, την εμπιστοσύνη, την αποδοχή του διαφορετικού, τη συλλογικότητα. Δηλαδή σύμφωνα με τις βασικές αρχές του Θεάτρου στην Εκπαίδευση.

Σήμερα που γιορτάζουμε την Παγκόσμια Ημέρα για το Θέατρο στην Εκπαίδευση αντί άλλων πολλών και βαρύνουσων λόγων, θα θέλαμε μονάχα μια φράση να πούμε στους νέους ανθρώπους, που υποσχόμαστε να την τηρήσουμε: «Δεν είμαστε το μελανό σημείο του χάρτη. Θα πετάξουμε μαζί και θα τα καταφέρουμε, θα υψώσουμε τη φωνή μας και θα ακουστεί.»

Η **Ντίνα Τσολάκη** είναι εκπαιδευτικός και από το 2011 Πρόεδρος του ΔΣ του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση

